

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ДИРИГУВАННЯ ТА ЧИТАННЯ ПАРТИТУР

Програма для училищ культури
(спеціальність №5.020104 “Народна художня творчість”,
спеціалізація “Народне інструментальне мистецтво”)

Київ - 2000

Укладач: Л. А. Головіна - викладач циклової комісії
“Народне інструментальне мистецтво”
Харківського училища культури

Рецензенти: Кузів М. А. – заслужений працівник культури
України, старший викладач Олександрійського
училища культури;

Волковий О. Й. – старший викладач кафедри
народних інструментів Харківської державної
академії культури

Редактор : В. Д. Мельничук

Відповідальний за випуск: Т. Ф. Стронько

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією з важливих профілюючих дисциплін навчального плану з спеціалізації “Народне інструментальне мистецтво” є курс “Диригування та читання партитур”. Професійна майстерність майбутнього спеціаліста базується на цілому комплексі вмінь та навичок, здобутих у результаті вивчення предмета “Диригування та читання партитур”, на тісному зв’язку з такими предметами навчального плану, як “Спеціальний музичний інструмент”, “Вивчення народних інструментів оркестру”, “Методика роботи з оркестром народних інструментів”, “Оркестровий клас та диригентська практика”, “Інструментознавство та інструментовка”, “Музична література”, “Теорія музики”, “Фортепіано” та інші.

Основна мета курсу – підготовка студента до практичної диригентсько-виконавської та навчально-виховної роботи з оркестром (ансамблем) народних інструментів.

Завдання курсу

1. Дати студенту знання та практичні навички з диригентської техніки.
2. Дати практичні навички, прийоми та методи самостійного вивчення партитур для ансамблів, оркестру народних інструментів та оркестру баяністів.
3. Ознайомити з основними прийомами репетиції та методами роботи з оркестром (ансамблем) народних інструментів.
4. Навчити виконувати на фортепіано нескладні оркестрові та ансамблеві партитури різних жанрів.
5. Засвоїти навчальний та концертний репертуар, необхідний для проведення диригентської практики та майбутньої роботи з оркестровим колективом.
6. Розвивати педагогічні та організаторські здібності студента.

Загальні методичні вказівки

Вивчення техніки диригування – це складний та багатогранний процес, що розвивається шляхом усвідомлення студентом знань і практичних навичок, які повинні стати вмінням знаходити диригентські жести для передачі виконавських намірів. Тому необхідно забезпечити систематичне вивчення основних положень теорії диригування, які слід супроводжувати практичними

прикладами та вправами до кожного розділу для освоєння конкретного прийому. Майбутній диригент повинен оволодіти кількома оркестровими інструментами, а також вміти практично використовувати весь комплекс спеціальних (фахових) знань з теорії музики, читання партитури, інструментознавства, методики роботи з оркестром і т. п.

Для унаочнення викладу доцільно користуватися музичними зразками творів українських та зарубіжних класиків, сучасних композиторів, оригінальних творів для ансамблів та оркестрів народних інструментів.

Важливе значення в навчанні має також добір репертуару, який визначає зміст навчального процесу. Викладач повинен включати до репертуару твори, враховуючи загальний рівень студента та його творчий багаж, забезпечуючи накопичення репертуару для його майбутньої професійної діяльності.

Диригування та читання оркестрових партитур тісно взаємопов'язані. Читання твору, як у клавірному, так і в партитурному викладі, є основним способом його вивчення. В процесі читання партитури студент аналізує авторську інструментовку, засоби музичної виразності у динаміці розвитку музичного образу. Викладач повинен навчити студента аналізувати особливості оркестрової фактури, прийомам фортепіанного перекладання оркестрових творів; дати навички виконання окремих оркестрових функцій та їх сполучень.

Обсяг курсу - 154 години.

Розподіл годин за семестрами:

Курс	Семестр	Кількість годин за семестрами	Форма контролю
II	III	17	
	IV	20	
III	V	17	
	VI	40	
IV	VII	34	Екзамен
IV	VIII	26	Підсумкова оцінка

В кінці кожного семестру доцільно проводити контрольний урок (за рахунок учбових годин) у присутності 2-3 викладачів циклової комісії. Перевіряються як теоретичні знання студентів, так і практичні навички виконання творів. Оцінка виставляється за двома критеріями: диригування та відповідь на запитання колоквиуму. Після вивчення курсу студенти складають державний іспит.

Зміст курсу II курс, III семестр (17 годин)

1. Мета та завдання курсу. Історія виникнення та розвитку диригування. Особливості професії диригента. Короткі відомості про виникнення оркестру народних інструментів. Взаємозв'язок предметів: диригування, музичної літератури, сольфеджіо, теорії музики, оркестрового класу, інструментознавства та інструментування, аналізу музичних творів, методики роботи з оркестром та інші.
2. Техніка диригування:
 - диригентський апарат;
 - мануальна техніка. Жест, міміка, слово;
 - постановка корпусу;
 - поведінка диригента за пультом.
3. Функції частин руки та типи рухів рук.
4. Тактування та диригування. Елементи диригентського жесту. Амплітуда руху правої руки
5. Ауфтакт і його роль в процесі диригування. Види ауфтактів. Повний ауфтакт.
6. Основні схеми тактування (на "4", "3", "2"). Відображення долей такту в диригентських схемах. Значення ясності схеми.
7. Показ вступу. Різні види замаху.
8. Показ зняття звучання в кінці музичного твору.
9. Динамічні відтінки, їх позначення. Відображення у диригентському жесті *p*, *mf*, *f*.
10. Робочий діапазон та основні позиції рук (позиції, план, діапазон диригентського малюнка).
11. Штрихи *legato* та *staccato* в тактуванні.
12. Темп. Різновиди темпів. Види їх запису. Тактування у помірних і повільних темпах.
13. Функції рук. Загальні відомості про роздільні функції рук.
14. Засоби музичного вираження (мелодія, лад, метр, ритм, гармонія, тембр).

15. Теоретичний аналіз твору (відомості про композитора та епоху, в яку він жив. Тематика його творчості. Найбільш відомі його твори. Жанр твору, метр, ритм, темп, тональність, динамічні відтінки, штрихи. Читання основних тем твору на фортепіано.
16. Вправи (без музичного супроводу):
 - а) для усунення скованості рук;
 - б) для розвитку кисті.
17. Диригування по клавiру різнохарактерних музичних творів без диригентської палички.

Обсяг навчальних завдань

1. Вивчити теоретичний матеріал з прикладами практичного використання.
2. Диригувати 4 – 6 різнохарактерних творів у помірних і повільних темпах схемами тактування на “4” і на “3”.
3. Грати на фортепіано основні теми із запланованих творів і твори в цілому.
4. Написати теоретичний аналіз творів.
5. Законспектувати теоретичний матеріал.

Вимоги до контрольного уроку

1. Продиригувати напам'ять два різнохарактерних твори по клавiру (схеми на “4” і на “3”).
2. Зіграти заданий фрагмент на ф-но вивчених творів або твір в цілому.
3. Відповісти на теоретичні питання в обсязі вивчених тем.
4. Вміти виконати заданий диригентський прийом, схему чи вправу.
5. Подати анотації до вивчених творів та конспект.

Зразок робочого плану

1. Вивчити теоретичний матеріал згідно з календарно-тематичним планом (далі – КТП)
2. Диригувати:
 - а) вправи (за програмою);
 - б) Дваріонас В. “Прелюдія”;
 - в) Кабалевський Д. “Труба і барабан”;
 - г) Моцарт В.А. Менует з оп. “Дон Жуан”;

- д) Укр.нар. пісня “Реве та стогне Дніпр широкий” в обробці М.Різоля.
3. Грати на фортепіано основні теми із запланованих творів і твори в цілому.

Список рекомендованих збірників для підбору репертуарного плану

1. Альбом популярних произведений зарубежных композиторов. – М.: Музыка, 1981
2. Альбом для юношества (для фортепиано) – М.: Музыка, 1972
3. Альбом баяниста. Выпуски 15-22 – М. Советский композитор, 1980
4. Гречанинов А. Детский альбом – М.: Музыка, 1967
5. Дунаєвський І. Пісні для співу і фортепіано. – М.: Музгиз, 1957
6. Знайомі мелодії. Уклад Котеленець В. – К.: Музична Україна, 1970
7. Звуки миру. П'єси для фортепіано. Вип. 5, 7, 8 – М.: Музыка, 1980
8. Золота ліра. Т.2 – М.: Советский композитор, 1982
9. Избранные отрывки из музыки к кинофильмам. Вып. 1 – М.: Советский композитор, 1962
10. Иванов-Радкевич А. Хрестоматия для начинающих дирижеров и руководителей оркестров народных инструментов ч. 1 – М.: Музгиз, 1961
11. Классическая и современная музыка для фортепиано в 2 руки. Том 1.- М.: Советский композитор, 1967
12. Лира. Классическая и современная музыка для фортепиано в 2 руки. Том 1-4. – М.: Советский композитор, 1967
13. Мохель Л., Зимина О. Самоучитель игры на фортепиано. Изд. 5 – М.: Музыка, 1970
14. Мусоргский М. Избранные пьесы и отрывки из оперы. Составитель Ю.Комалькова, - М.: Музыка, 1972
15. Народна музика для маленьких піаністів. Вип. 6. – М.: Музыка, 1980
16. Смирнов В. 100 русских народных песен и наигрышей
17. Старинные русские романсы и песни. Сост. В. Свердлик и В. Сигалина – М.:Музыка, 1969
18. Песни разных лет. –М.: Советская Россия, 1963
19. Програма танцевального вечера. Для баяна или аккордеона. Вып.4 – М.: Музыка, 1965

20. Українські народні пісні. Уклад Різоль М. – К.: Мистецтво, 1966
21. Українські народні пісні в обробці для готово-виборного баяна М.Різоля – К.: Музична Україна, 1983
22. Фортепіано. 2 клас. Учебний репертуар ДМШ – К.: Музична Україна, 1989
23. Хрестоматія педагогічного репертуару для фортепіано. Вип. 1 1-2 класи ДМШ – М.: Музика, 1969
24. Хрестоматія педагогічного репертуару для фортепіано. 3-4 класи ДМШ – М.: Музгиз, 1961, 1965
25. Хрестоматія педагогічного репертуару для баяна 1-2 класи ДМШ. – М.: Музика, 1967
26. Хрестоматія педагогічного репертуару для баяна. 3-4 класи ДМШ – М.: Музика, 1968
27. Школа гри на фортепіано. Вип. III. Під редакцією Ніколаєва А. – М.: Госмузиздательство, 1953
28. Юним піаністам. Учебний репертуар ДМШ – К.: Музична Україна, 1966

II курс. IV семестр (20 годин)

Удосконалення техніки диригування (без диригентської палички). Формування навичок читання нескладних ансамблевих партитур різних стилів і жанрів.

1. Ансамблі народних інструментів. Види ансамблів (однорідні та змішані). Кількісний склад ансамблів. Посадка виконавців. Сучасні популярні ансамблі.
2. Партитура як вид запису твору. Партитури для різних видів ансамблів. Умовні позначення в партитурі. Склад ансамблю (стрій, діапазон, умовні записи та дійсне звучання інструментів, прийоми звуковедення, тембр і т.д.)
3. Методи аналізу та способи читання партитур.
4. Функції оркестрової фактури (мелодія, гармонія, бас, педалізація). Види оркестрової фактури.
5. Функції рук, координація рухів. Функції лівої руки і динаміка. Тактування довгих ритмічних вартостей.
6. Відображення в жесті диригента *pp*, *ff*, *crescendo* і *diminuendo*.
7. Темп. Швидкі темпи. Поступова зміна темпу.
8. Схема тактування на "2".
9. Неповний ауфтакт. Показ вступу (начало гри) та зняття звучання на частині долі.
10. Міждольний ауфтакт.

11. Затакт. Ауфтакт до різних долей такту.
12. Фермата. Види фермат. Правила показу фермат.
13. Вправи:
 - а) для поступової зміни динаміки;
 - б) для розвитку лівої руки.
14. Теоретичний аналіз творів (з доповненням відомостей про фактуру та оркестрові функції).
15. Диригування та читання партитур для всіх видів ансамблів.

Навчальні завдання

1. Диригувати:
 - а) 5 – 6 різнохарактерних творів у різних схемах тактування (на "4", "3", "2").
 - б) вправи на розвиток мануальної техніки.
2. Читати та сольфеджувати окремі оркестрові функції, партії транспонуючих інструментів та партитури в цілому.

Вимоги до контрольного уроку

1. Продиригувати 2 – 3 різнохарактерних твори.
2. Відповісти на теоретичні запитання в обсязі вивчених тем за III та IV семестри.
3. Зіграти на фортепіано задані оркестрові функції партитури або партитуру в цілому.

Зразок робочого плану

1. Теоретичний матеріал згідно з КТП
2. Диригувати і читати партитури:
 - а) Моцарт В.А.. Менует із "Маленької нічної серенади".
 - б) Чайковський П. "Старовина французька пісенька".
 - в) Укр. народна пісня "Ой ходила дівчина бережком" в обр. Ланченко В.
 - г) Шостакович Д. "Ноктюрн".
 - д) Гуцульські мелодії в обробці Миколи Лисенка.
3. Представити партитури вивчених творів за семестр, теоретичний аналіз творів та конспект.

Збірники партитур для ансамблів народних інструментів

1. Ансамбли аккордеонов. Вып. 5 – М.: Музыка, 1974
2. Инструментальные ансамбли. В помощь художественной самодеятельности – М.: Советская Россия, 1979
3. Играет ансамбль скрипачей Сибири. – М.: Советский композитор, 1990
4. Лапченко В. Курс гри в оркестрі народних інструментів. - К.: Музична Україна, 1975
5. Лапченко В. Инструментальні ансамблі в початкових класах. – К.: Музична Україна, 1965
6. Напевы звонких струн. Концертные пьесы для струнных ансамблей русских народных инструментов. – М.: Советский композитор, 1981
7. На сельской сцене. Сборник пьес для русских народных инструментов – М.: Советский композитор, 1975
8. Пьесы для ансамбля скрипок и фортепиано. – Л.: Советский композитор, 1963
9. Пьесы для ансамблей и оркестра русских народных инструментов. – Л.: Музыка, 1976
10. Популярные песни в сопровождении ансамбля русских народных инструментов. – М.: Музыка, 1980
11. Популярная музыка для ансамблей народных инструментов. Вып.2.- М.: Советский композитор, 1979
12. Пьесы для ансамбля домр с фортепиано. Педагогический репертуар. – Л.: Музыка, 1990
13. Популярная музыка для ансамбля русских народных инструментов. Вып.6 – М.: Советский композитор, 1981
14. Райдуга. “Бібліотечка художньої самодіяльності” №12.– К.: Мистецтво, 1982
15. Розанов В. Русские народные инструментальные ансамбли.– М.: Музыка, 1972
16. Репертуар для ансамблей русских народных инструментов. Вып.3 – М.: Музыка, 1966
17. Репертуар для ансамблей русских народных инструментов. Вып. 16, 24 – М.; Советский композитор, 1971, 1974
18. Скрипкові ансамблі. Вип. 4. – К.: Музична Україна, 1986
19. Сборник пьес для секстета четырехструнных домр. – М.: Госмузиздательство, 1958
20. Смешанные ансамбли русских народных инструментов. Вып. 5, 7, 8, 9, 10, – М.: Музыка, 1974, 1976, 1977, 1978, 1980

21. Троїсті музики. П'єси для ансамблю українських народних інструментів. – К.: Музична Україна, 1990
22. Хрестоматия смешанных ансамблей русских народных инструментов. Сост. В.Розанов. – М.: Музыка, 1985
23. Хрестоматия по аккомпаниаторской практике.– М.: Музыка, 1991
24. Чунин В. Современный русский народный оркестр.– М.: Музыка, 1981
25. Шелков Н. Сборник произведений для инструментальных ансамблей. –Л.: Учпедгиз, 1960

III курс V семестр (17 годин)

Удосконалення техніки диригування з диригентською паличкою по партитурах для оркестру народних інструментів. Доцільно в робочі плани студентів включати партитури, які вже вивчалися або будуть вивчатися з предмета “Оркестровий клас”, “Навчальна практика з спеціалізації”

1. Сучасні оркестри народних інструментів та їх диригенти. Типи та види оркестрів народних інструментів. Посадка виконавців. Склад оркестру (склад груп інструментів, стрій, діапазон, умовні записи, прийоми звуковедення, тембри, використання інструментів в оркестрі).
2. Основні відомості про партитури для оркестру народних інструментів. Види партитур та типи запису партитурної стрічки.
3. Спілкування диригента з оркестром. Подача вступу.
4. Робота диригента над партитурою:
 - теоретичний аналіз партитури;
 - диригентський виконавчий план;
 - підготовка оркестрових партій.
5. Відображення в жесті диригента раптової зміни динаміки (sf, sp).
6. Метроном.
7. Відображення в диригентському жесті метро-ритмічної побудови мелодії.
8. Фермата з crescendo і diminuendo, на паузі і тактовій рисці.
9. Акценти, синкопи.
10. Показ вступу окремих голосів чи групи оркестру.
11. Диригентська паличка.
12. Диригування та читання 4-х 5-и різнохарактерних творів (партитури малої форми).

Вимоги до контрольного уроку

1. Продиригувати три різнохарактерні твори по партитурі в супроводі фортепіано.
2. Відповісти на теоретичні запитання в обсязі вивченого матеріалу з предметів :”Диригування та читання партитур”, “Вивчення оркестрових інструментів”, “Інструментознавство та інструментовка”.
3. Зіграти на фортепіано задану оркестрову функцію або партитуру в цілому.
4. Подати конспект, партитури та диригентський аналіз вивчених творів за семестр.

Зразок робочого плану

1. Вивчити теоретичний матеріал згідно з КТП.
2. Диригувати і читати партитури:
 - а) Українська народна пісня “Їхав козак за Дунай” в обр. Подельського;
 - б) Італійська народна пісня «Санта Лючія» в обр. Шишкова Ю;
 - в) Російська народна пісня «Ноченька» в обр. Слонова;
 - г) Білоруський народний танок «Янка» в обр. О.Дмитренко.

III курс V семестр (40 годин)

Удосконалення отриманих знань та навичок. Особливу увагу слід спрямувати на накопичення навчального та концертного репертуару для майбутньої роботи студента. Практикувати спілкування студента-диригента з навчальним оркестром (не менше 4-х годин за семестр).

Протягом семестру вивчаються теми:

1. Тактування складних та мішаних розмірів. Загальні правила пристосування основних схем до різних розмірів (диригування музичних зразків по клавіру).
2. Робота диригента з солістом. Диригування акомпанементу, каденції.
3. Репетиції:
 - а) початок репетиції, дисципліна;
 - б) репетиційний план;
 - в) підготовка нотного матеріалу;
 - г) групові загальні репетиції. Генеральна репетиція.

4. Педагогічні якості диригента – необхідна умова успішного проведення репетицій.
5. Порядок складання перспективного плану вивчення твору з оркестром.
6. Схема тактування “на раз”.
7. Темп. Раптова зміна темпу.
8. Ліва рука. Попереджаючий жест лівої руки. Зняття звучання. Вправи для знімання звука.
9. Щоденне тренування диригента. Вправи для розвитку самостійності рук та розвитку волі.
10. Фразування і штрихові особливості твору. Початок і кінець фрази. Фраза і штрихи. Фраза і динаміка.
11. Принципи накопичення навчального та концертного репертуару для майбутньої роботи з початковим оркестровим колективом.
12. Диригування 4-х – 5-ти партитур; одна з яких – акомпанемент солісту.
13. Вивчити самостійно 1 – 2 партитури малої форми для роботи з оркестром на уроках з “Навчальної спецпрактики”.

Вимоги до контрольного уроку

1. Продиригувати 3 твори (один із них - з оркестром).
2. Відповісти на теоретичні питання в обсязі вивчених тем за III-VI семестри, вміти виконати запропонований прийом чи вправу.
3. Зіграти на фортепіано задану оркестрову функцію або партитуру в цілому.
4. Показати комісії конспект теоретичного матеріалу, диригентський аналіз вивчених творів та партитури з власної бібліотеки.

Зразок робочого плану

1. Теоретичний матеріал згідно з КТП.
2. Диригування і читання партитур:
 - а) Свиридов Г. “Романс” із музичних ілюстрацій до повісті О.Пушкіна “Заметіль”;
 - б) Андреев В. Вальс “Спогади про Відень”;
 - в) Будашкін М. Andante із концерту для домри з оркестром;
 - г) Тамарін І. Музичне вітання.

На IV курсі, у VII і VIII семестрах, особливу увагу слід звернути на повторення та закріплення знань і навичок, отриманих в попередніх семестрах, подальше удосконалення мануальної техніки та поглиблене вивчення творів різних жанрів, стилів і епох. При підготовці творів до державного іспиту більше уваги приділяти засвоєнню методики роботи з оркестром.

VII семестр (34 години) **Обсяг навчальних завдань**

I. Вивчити теоретичний матеріал:

- 1) Композитори – творці оригінальної музики для ансамблів та оркестру народних інструментів;
- 2) Тактування перемінних розмірів (по клавiру);
- 3) Ознайомлення з хоровою партитурою. Особливості оркестрової фактури в акомпанементі хору;
- 4) Форми і методи індивідуальної роботи студента-диригента з оркестрами по вивченню складних оркестрових і сольних партій
- 5) Роль диригента в концертному виступі;
- 6) Робота диригента з оркестром. Виховання майстерності оркестрової гри (роботи над штрихами, динамікою, аплікатурою, фразами).

II. Диригувати 3 – 4 різнохарактерні твори (один твір з оркестром).

III. Детальний теоретичний аналіз партитур, читання окремих оркестрових функцій та партитури в цілому.

IV. Вивчити самостійно 1-2 партитури малої форми.

Екзаменаційні вимоги

1. Продиригувати 3 різнохарактерні твори по партитурах (один твір з оркестром; два твори з фортепіано (один з них вивчений самостійно)).
2. Відповісти по білетах на теоретичні запитання з предметів циклу.
3. Вміти виконати заданий диригентський прийом чи схему, прочитати на фортепіано окрему оркестрову функцію, фрагмент партитури або партитуру в цілому
4. Подати екзаменаційні роботи і партитуру, клавiр, оркестрові партії і диригентський аналіз твору, вивченого з оркестром.

Зразок робочого плану

1. Теоретичний матеріал згідно з К.Т.П.
2. Диригування і читання партитур:
 - а) Скорик М. “Мелодія” з музики до к-му “Високий перевал” (з оркестром);
 - б) Рос. нар. пісня “Выйду ль я на реченьку” в обр. Михайличенко;
 - в) Дога Є. “Сонет”;
 - г) Укр. нар. пісня “Кину кужіль на полицю” в обр. Молдавського М. (для самостійного вивчення).

VIII семестр (26 годин)

У цьому семестрі слід звернути особливу увагу на підготовку програми до державного іспиту. В робочі твори включати творчі роботи студентів з інструментовки (за винятком – можлива заміна оригінальним твором).

Семестрові вимоги

1. Вивчити тему: “Коригування інструментованого твору при підготовці до репетицій”.
2. Вивчити 3 твори; два з них – з оркестром, для концертного виконання на державному іспиті.
3. Підготувати та оформити до державного іспиту дві партитури, два клавiри.
4. Детальний теоретичний аналіз партитур, читання окремих оркестрових функцій та партитури в цілому.

Семестр закінчується контрольною роботою, а потім виставляється підсумкова оцінка механічним підрахунком оцінок за III – VIII семестри.

Завершенням навчання є державний іспит

Зразок музичних творів концертного виконання на державному іспиті:

Варіант I.

- Лапченко З. Сюїта на теми українських народних пісень.
- Українська народна пісня “Чом, чом не прийшов?” (інструментовка).

Варіант II.

- Скорик М. “Мелодія” з муз. кінофільму “Високий перевал”.
- Дербенко Є. Орловський сувенір (інструментовка).

Методичні рекомендації по організації навчального процесу

Заняття в класі

Заняття в класі направлені на засвоєння теоретичних та практичних основ техніки диригування, детального вивчення музичних творів та підготовку студентів до роботи з оркестровим (!ансамблем!) колективом.

Вивчення предмета починати з загальної бесіди про виникнення та розвиток диригентського мистецтва, про видатних диригентів, про сам предмет “Диригування” та його значення в майбутній професії. Необхідно розповісти про випускників училища, про створені ними колективи; про професійні оркестри народних інструментів та аматорські колективи.

На першому уроці необхідно ознайомити студентів з формами проведення занять з даного предмета, з вимогами до предмета та його зв'язок з іншими дисциплінами обраної спеціалізації.

Головна мета початкового періоду навчання – поставка диригентського апарату.

Велике значення має особистий показ викладача. Надалі треба розвивати та заохочувати творчу ініціативу починаючого диригента для пошуку власної інтерпретації матеріалу, що вивчається.

Робота над твором передбачає вивчення художнього змісту, теоретичний аналіз та практичну відпрацьованість диригентсько-виконавських засобів вираження. Аналіз твору, план виконання твору, перспективний план проведення репетицій записується в конспект з диригування і є основою для роботи в класі та вдома.

Диригування оркестром – одна з важливих частин навчального

процесу. На базі навчального оркестру студенти одержують перші практичні навички керування оркестром. Роботу з оркестром доцільно починати в VI семестрі. До початку роботи студента з оркестром викладачам 2-х предметів (оркестрового класу та диригування) слід скласти графік роботи студентів з оркестром.

У графіку вказати дату проведення, тему роботи, кількість годин для роботи. До цієї репетиції студент разом з викладачем складає план проведення репетиції та перспективний план роботи над твором. Результати проведення репетиції аналізуються в класі з викладачем диригування та складається план проведення наступних репетицій.

Планування

До початку кожного семестру викладачем складаються індивідуальний репертуарний план згідно з розробленою програмою, який затверджується методичною комісією. Зміни в робочому плані повинні узгоджуватися з головою комісії. Кожному студенту викладач повинен написати коротку характеристику, в якій відзначити:

а) природні музичні дані студента (слух, ритм, пам'ять), його загальний розвиток;

б) музичну підготовку до училища (яким інструментом володіє, де навчався);

в) інтерес до мистецтв, літератури і т.п.

Ці відомості бажано порівняти з характеристикою викладачів різних предметів циклу. Подалі характеристику слід доповнювати відомостями про диригентський апарат, інтерес до предмета, розвиток музичних та диригентських даних, емоційність. З характеристикою та робочим планом знайомиться асистент на контрольних уроках та екзамені, а також члени державної комісії при проведенні державного іспиту. В кінці кожного семестру в робочих планах викладач повинен робити розмітку про виконання плану та виставляти оцінку за кожен твір.

Домашнє завдання

Успіх у підготовці студента-диригента, керівника оркестру (ансамблю) народних інструментів залежить і від планування домашньої роботи. Домашнє завдання повинно бути розраховано не більше як на півгодинну підготовку і включати в себе:

а) закріплення теоретичних положень та практичних прийомів техніки диригування, що вивчалися на уроці;

б) складання диригентського аналізу творів, перспективного плану та плану проведення репетицій;

в) значення твору та окремих його елементів за допомогою програвання на будь-якому інструменті та сольфеджування;

г) прослуховування музичного твору в запису;

д) копіювання партитур та підготовку оркестрових партій,

Виконання домашнього завдання слід систематично, поурочно перевіряти та виставляти оцінку.

Всі проблеми, які виникають у процесі навчання, в програмі охопити не можливо, тому кожен викладач, виходячи з власного досвіду і враховуючи індивідуальні особливості студента, не повинен обмежуватися поданим у програмі матеріалом, а доповнювати іншим.

Вимоги до державного іспиту

1. Продиригувати оркестром два різнохарактерні твори в концертному виконанні (один з них – власна інструментовка).
2. Відповісти на теоретичні запитання по білетах до державного іспиту.
3. Подати дипломні матеріали: 2 партитури, 2 клавiра, оркестрові партії та диригентський аналіз творів.

СПИСОК МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев В. Оркестр русских народных инструментов. – М.: Советский композитор, 1962
2. Авксентьев В. Самодеятельный оркестр народных инструментов (Библиотека клубного работника). – Профиздат, 1952
3. Алексеев П. Русский народный оркестр. – М.: Музгиз, 1953
4. Багриновский М. Основы техники дирижирования. Краткое учебно-методическое пособие для дирижеров хоровых и инструментальных коллективов художественной самодеятельности. – М.: Центральный Дом народного творчества им. Крупской, 1963
5. Васильев Ю. и Широков А. Рассказы о русских народных инструментах. – М. Советский композитор, 1979
6. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. – К.: “Наукова Думка”, 1957
7. Грум-Гржимайло Т.Н. Музыкальное исполнительство. – М.: Знание, 1964. «Об искусстве дирижера». – М.: Знание, 1973
8. Иванов П. “Оркестр українських народних інструментів”. – К.: Музична Україна, 1981
9. Илюхин А. и Шишалов Ю. Школа коллективной игры для оркестра народных инструментов, – М.: «Музыка», 1970
10. Иванов-Раджевич А. « О воспитании дирижера», – М.: «Музыка», 1977
11. Ержемский Г. Психология дирижирования, – М.: «Музыка», 1988
12. Каргин А. Работа с самодеятельным оркестром русских народных инструментов. – М.: Музыка, 1984
13. Кан Э. Элементы дирижирования. – М.: Музыка, 1980
14. Канерштейн М. Вопросы дирижирования. – М.: Музыка, 1965, 1972
15. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка. – М.: Музыка, 1967
16. Колеса М. Основы техники диригування. – К.: Музична Україна, 1961, 1973
17. Комаренко В. Український оркестр народних інструментів. – К.: Державне вид. образотворчого мистецтва і музлітератури УССР, 1959
18. Малько Н. Основы техники дирижирования. – М.: Музыка, 1965
19. Мателаев Л. Основы дирижерской техники. – М.: Советский композитор, 1986
20. Пересада А. Оркестры русских народных инструментов. Справочник – М.: Советский композитор, 1985
21. Незовибатько О. Ознакомление с народными музыкальными инструментами и организация инструментальных ансамблей. – К.: Респ. Дом народного творчества.
22. Разумний І. Практичний посібник з диригування. Державне вид. образотворчого мистецтва і музлітератури УССР, 1959
23. Хрестоматия по дирижированию для оркестра народных инструментов (Сост. А.Поздняков, Д.Свечкой, С.Трубачева) вып.3. – М.: Музыка, 1970; то же (сост. те же) вып.4 – М.: Музыка, 1973